

Notat i forbindelse med DIS Aalborg-arrangement onsdag 2. marts 2016
"Herreds- by og birkefogeder samt skrivere og deres slægter"

*

Foreningens formand Karl Erik Hansen bød velkommen til foreningens og årets andet foredrag, hvor den fremmødte medlemsskare i alt talte 35, heraf var 4 nytegnede medlemskaber. Rattede en speciel velkomst til aftenens foredragsholder Ole Færch, der berettede om et for længst afskaffet embede.

Specielt omkring Ole Færchs egen interesse for slægtsforskning oplystes, at den allerede blev vakt i barndommen ved hans mors mange fortællinger om familien. Som ung søgte han at udrede Færch-navnet, som førte ham langt tilbage i historien – helt eksakt til 1300-tallet og fik efterhånden så meget materiale, at han udgav bogen "Færch-slægterne i Danmark" i 1998. Senere faldt interessen på personal- og lokalhistorie i Himmerland - specielt i Hornum herred.

Bogen om Nibes ukendte forfatterinde Dagmar Larsen, som blev udgivet i 2004 omtaltes og ligeledes fremhævedes en samling af dokumenter fra Hornum herred "Diplomatarium Hornumense 1216-1581, bind 1 (2), 2004", som indeholder og oversat står for "brevfortegnelser".

På Ole Færchs hjemmeside findes en oversigt over, hvilke bøger, han har udgivet: <http://ferch.dk>.

Herredsfogedembedet, som var datidens retsvæsen, blev opretholdt indtil Retsplejelovens ikrafttræden i 1919, der netop ophævede embedet og fordelte herredsfogedens hidtidige opgaver mellem underretsdommeren og politimesteren.

Grundlaget for herredsfogeder og byfogeder var Jyske lov 1241, hvor ingen embedsmænd var nødvendige. Den historiske udvikling af og i embedet omkring herredsfogedembedet blev gennemgået, hvor herredsfogeden siden 1300-tallet reelt var kongens repræsentant på herredstinget og således tegnede det senmiddelalderlige retsvæsen og lokal øvrighed. Indtil enevældens indførelse i 1660-61 beskikkedes herredsfogeden som fuldmægtig for og af lensmanden, hvorefter han udnævntes af kongen og efter 1848 af Justitsministeriet.

Der blev holdt tingsmøde 1 gang hver eneste uge hele året rundt og vel at bemærke for åben himmel. Afgørelsen af sagerne, som jo blev afklaret med det samme og ligeså indført i tingbogen. Dvs. skrevet ned på pergamentpapir, hvor hvert eneste tingsvidne skulle stemple, deres bomærke i en klat voks, som nederst blev hæftet på pergamentpapiret, hvilket var et vidne om, at der havde fundet en retshandel sted.

Eksempler på stempelmærker

Birkefogeder var udsondret af herredet, som selv førte deres tingbøger. Typisk et sogn f.eks. Nørholm Birk og eksempel på et herregårdsbirk nævntes Torstedlund og Lundbæk.

Omtalte slutteligt herredsfogedsslægter, hvor hvervet forsøgtes at blive holdt indenfor familien, således det gik i arv fra far til søn.

Vi fik alle en fyldestgørende forklaring og nøgle til forståelse af, hvordan retsvæsenet fungerede i hine tider og viden om, hvad det indebar at være herredsfoged, byfoged, birkefoged og byskriver. Løbende blev efter bedste evne besvaret spørgsmål, bl.a. at rigsrådet som sådant var landets regering.

Elin Oensbo